

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОМИСЛОВОГО ПРАВА

У статті аналізується нормативно-правова база, що впливає на інноваційну політику держави стосовно трансферу технологій. Виявлено неузгодженості в законодавстві та висувуються пропозиції щодо їх вирішення.

The article considers legal framework influencing state innovative policy as to technology transfer. The contradictions in are shown. The proposals for legal framework improvement are made.

Ключові слова: трансфер технологій, промислова політика, промислове право, інноваційна діяльність.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Соціально-економічний розвиток будь-якої країни, безумовно, має базуватись на інноваційних принципах, які повинні бути визначені в загальнодержавних, регіональних та місцевих програмах розвитку, нормативно-правових актах, які реалізуються на основі зваженої державної політики через бюджетну, податкову та грошово-кредитну сферу.

Незважаючи на значну кількість прийнятих нормативно-правових актів, які в тій чи іншій мірі стосуються питання трансферу технологій, вони не спроможні системно вирішити проблеми, пов'язані з регулюванням промислової політики в цій царині.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

В Україні прийняті "Стратегія соціально-економічного розвитку України до 2015 року", Закони України "Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій", "Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності України", "Про інноваційну діяльність", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій", "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки" та ін. Дані нормативно-правові акти безпосередньо впливають на відносини, пов'язані з трансфером технологій.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначити роль та місце трансферу технологій в системі промислової політики та промислового права.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У вищезазначених законодавчих документах зустрічаються деякі неузгодженості та протиріччя. Як при-

клад можна навести розбіжності в Законі України "Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій" та "Стратегії соціально-економічного розвитку України до 2015 року", в яких пропонуються суттєво різні напрямки технологічного розвитку. В законі зазначено, що реалізація програми повинна змінити структуру промислового комплексу по технологічним укладам таким чином, що до 2013 року обсяги виробництва п'ятого укладу повинні зрости до 12%, а шостого — до 3%. Це призведе до закріплення існуючої багатоукладності, вибору наздоганяючої стратегії інноваційного розвитку, за якої використовуються нереалізовані можливості третього та четвертого технологічних укладів та розвитку п'ятого та шостого укладів.

В "Стратегії соціально-економічного розвитку України до 2015 року" передбачається три етапи структурної перебудови промисловості, за умови оптимістичного сценарію їх реалізації можна говорити про використання стратегії "інноваційного прориву".

Вона передбачає концентрацію уваги на встановленні ключових напрямів розвитку шостого технологічного укладу, а саме вибору тих напрямів шостого укладу, де країна може вийти в лідери.

Але при оцінці виконання першого етапу структурної перебудови промисловості (2004—2005 рр.), основне завдання якого — створення економічних, інфраструктурних та інституційних передумов переходу до інноваційної моделі розвитку, можна відверто говорити про декларативність поставлених завдань. В "Стратегії" наводились дані, що відображали інноваційну активність українських підприємств за період від 2000 до 2003 рік, доповнивши її аналогічними даними за 2004—2005 рр. (табл. 1), не спостерігається значних позитивних зрушень.

Кількість промислових підприємств, що впроваджу-

Таблиця 1. Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств на першому етапі реалізації Стратегії

Показник / Рік	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Кількість підприємств, що впроваджували інновації	1491	1503	1506	1238	958	810
у % до загальної кількості	14,8	14,3	14,6	12,7	10	8,2
Кількість освоєних нових видів техніки, найменувань	631	610	520	710	769	657
Кількість впроваджених нових технологічних процесів	1403	1421	1142	1482	1727	1808
з них ресурсозберігаючих	430	469	430	606	645	690

Таблиця 2. Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств на другому етапі реалізації Стратегії

Показник / Рік	2000	2005	2006	2007
Кількість підприємств, що впроваджували інновації	1491	810	999	1186
у % до загальної кількості	14,8	8,2	10	11,5
Кількість освоєних нових видів техніки, найменувань	631	657	786	881
Кількість впроваджених нових технологічних процесів	1403	1808	1145	1419
з них ресурсозберігаючих	430	690	424	634

вали інновації, скоротилась до 958 у 2004 р., що становить 10% від загальної кількості промислових підприємств. Така сама негативна тенденція спостерігалась і в 2005 р. — 810 підприємств (8,2%).

Все це засвідчує реалізацію песимістичного сценарію розбудови інноваційного сектору економіки, при якому про стратегію інноваційного прориву не може бути й мови.

Основні завдання, які були закладені в другому етапі, а саме створення виробництв, що реалізують новітні технологічні уклади, і вихід на внутрішній і зовнішній ринки з наукомісткою продукцією світового рівня. З метою аналізу реалізації другого етапу доцільно навести дані за 2006—2007 роки, базою для порівняння залишивши 2000 та 2005 роки (табл. 2).

Отже, за 2006—2009 роки повинні бути створені технології, що мають високий комерційний потенціал. Але навіть зі статистичних даних, наведених у табл. 2,

в науково-технологічній сфері і надходили в середньому з 10-річним запізненням. Зменшує ефективність впливу трансферу технологій на реалізацію пріоритетів технологічного розвитку й відсутність законодавства, яке б забороняло імпортування технологій та здійснення іноземних технологічних інвестицій без чітких вимог стосовно їхньої новизни та позитивного впливу на розвиток пріоритетних галузей економіки країни.

На даний час ситуація кардинально не змінилась, хоча з моменту прийняття стратегії, а значить визначення даної проблеми, пройшло багато років.

Значні сподівання було покладено на прийняття Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій". Отже, необхідно розглянути його роль у творенні правової бази, а також промислової політики стосовно інноваційної діяльності, і відповідно, ролі трансферу технологій у цій царині.

Законом України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" від 14 вересня 2006 р. № 1436-V визначаються заходи реалізації державної інноваційної політики, а саме впровадження результатів науково-дослідної діяльності у чинному правовому полі України. Норми даного закону направлені на раціональне використання науково-технічних і інтелектуальних можливостей країни, підвищення технологічності виробництва, охорони інтелектуальної власності на вітчизняні технології за кордоном, де здійснюється їх використання, підняття на новий вищий рівень міжнародної кооперації в науково-технологічній сфері.

В законі наводиться визначення терміна "трансфер технологій" — пе-

Рис. 1. Види договорів про трансфер технологій

редача технології, що оформляється шляхом укладення двостороннього або багатостороннього договору між фізичними та/або юридичними особами, яким установлюються, змінюються або припиняються майнові права і обов'язки щодо технології та/або її складових.

На рис. 1. наводяться види договорів про трансфер технологій.

Проте не встановлено якого-небудь чіткого тлумачення або пояснення відносно визначення терміна "майнові права на технології"; отже, "технологія" не розглядається як окремий об'єкт цивільних правовідносин; не існує обліку технологій як у бухгалтерській, так і в податковій сфері.

Отже, виникає потреба в законодавчому та методичному забезпеченні правової бази стосовно майнових прав на технології.

Перелік об'єктів, які можуть бути предметом угод трансферу технологій, є досить широким за українським законодавством. Можна поставити під сумнів можливість використання деяких перелічених об'єктів під час трансферу технологій (як приклад, науковий твір).

Окремі питання виникають стосовно технологій, створених за рахунок коштів спеціального бюджету, даний закон на них не поширюється.

Ще більш цікава ситуація з технологіями, створення яких відбувається за рахунок фінансування з місцевих бюджетів. Закон визначає процедуру відносно технологій, які створені за кошти державного бюджету, проте, законом закріплена компетенція місцевих органів у сфері трансферу технологій: у межах передбачених коштів відповідного бюджету фінансують дослідження та розробки з розв'язання проблем технологічного переоснащення підприємств регіону (ст. 8).

Норми закону поширені на ті відносини, у яких технології створюються з використанням державних коштів, тим більше, вони обмежуються коштами загального фонду Державного бюджету України.

Крім того, правового врегулювання потребують і інші норми закону. Оскільки технологія є об'єктом цивільного права, необхідне визначення терміна "майнові права на технології".

Задля узгодженості закону з Бюджетним кодексом України доцільним є визначення терміну "цільова субсидія" на трансфер технологій.

Необхідне чітке врегулювання відносин, стосовно права на об'єкти інтелектуальної власності за участі як державних органів влади, так і приватних осіб. Приве-

дення до світових стандартів і відповідності Цивільному кодексу України істотних умов договорів про трансфер технологій.

ВИСНОВКИ

Отже, основою для середовища, сприятливого для реалізації інноваційних проектів, є наявність чіткої довгострокової стратегії розвитку економіки, взаємоузгодженого функціонуючого законодавства, яке повинне надавати чіткі правила роботи у інноваційній сфері.

Таким чином, можна стверджувати, що законодавство, яке стосується розвитку промисловості на інноваційній основі, вже прийняте і в разі усунення розбіжностей у стратегіях економічного розвитку національного господарства і відповідних законодавчих актів, нормативно-правова база допоможе в ефективній роботі.

Зокрема, необхідні деякі уточнення Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій", які зазначались у статті. Проте, крім законодавчої бази, важливим питанням є напрацювання позитивного досвіду щодо взаємодії державних органів різних рівнів і суб'єктів приватного сектору економіки стосовно трансферу технологій.

Література:

1. Закон України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" від 14 вересня 2006 р. № 1436-V // Відомості Верховної Ради України, 2006 р. — № 45. — С. 434.

2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 — 2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / Авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж.; Ін-т екон. прогнозування НАН України; М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.

3. Закон України "Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій" від 09 квітня 2004 р. № 1676-IV // Відомості Верховної Ради України, 2004 р. — № 32. — С. 384.

4. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки" від 09 січня 2007 р. № 357-V // Відомості Верховної Ради України, 2007 р. — № 12. — С. 102.

5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. — К.: ДП "Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України". — 2008. — 361 с.
Стаття надійшла до редакції 19.03.2009 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"